

Буздуган Я. М.,
к.ю.н., доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права,
Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»

Мединська Л. О.,
здобувач кафедри
конституційного
адміністративного та
фінансового права,
Відкритий міжнародний
університет розвитку людини
«Україна»

ОПОДАТКУВАННЯ ДОРОГОГО ЖИТТЯ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Упродовж періоду українського державотворення питання податкової реформи завжди були предметом дискусії вчених-юристів, економістів, політиків і громадськості. Зокрема, у юридичній літературі представлений широкий спектр досліджень, у яких проблеми реформування вітчизняної податкової системи гостро обговорювалися на науково-теоретичному рівні. Серед них заслуговують на увагу публікації Л. Воронової, М. Кучерявенка, Н. Пришви, П. Мельника та інших. Водночас необхідно зазначити, що питання податкової реформи мають під собою практичну площину, оскільки її проведення спричинене безпрецедентними наслідками загальносвітової економічної кризи: падінням життєвого рівня населення, збільшенням обсягу бюджетного дефіциту, зростанням державного боргу.

Загалом податкове законодавство України вже розроблене, систематизоване, але через ряд недоліків потребує радикального вдосконалення.

Незважаючи на прийнятий у 2010 році Податковий кодекс України, податкова система держави залишається найскладнішим фінансово-економічним інструментом суспільного розвитку. Відсутність належної методології прогресивного оподаткування, відсутність оподаткування нерухомості, неефективність земельного податку, плати за використання природних ресурсів, ПДВ тощо та недосконала система оплати праці (ціна робочої сили) гальмують розвиток ринкових засад економічного та соціального розвитку.

Серед загальних проблем слабкою ланкою, на наш погляд, є існуюча система оподаткування доходів фізичних осіб, зокрема з огляду на їх значну контрастність між мінімальною і максимальною величинами.

Держава як основний суб'єкт регулювання соціально-економічної політики за допомогою інструментів податкової системи покликана забезпечити баланс інтересів суспільства в умовах ринкових відносин. Податки як фінансова категорія найбільш тісно пов'язані з соціальним життям будь-якого індивіда сучасного суспільства, зокрема в умовах ринкової економіки.

Актуальність теми дослідження викликана неефективністю державної політики щодо формування і розподілу податкових надходжень в економіку України, яка зумовила розшарування суспільства на формуючий, споживаючий та паразитуючий сектори, протистояння між якими постійно загострюються і підвищують соціальне напруження, особливо в умовах фінансової кризи.

Загострення суспільного протистояння можна уникнути за рахунок перерозподілу частини «надлишкового доходу» «багатой меншості» на користь «бідної більшості» за умови вдосконалення Податкового кодексу України.

Після розпаду СРСР Україна мала вагомий потенціал, але неефективна приватизація, недосконала податкова політика та нераціональне формування і використання фінансових ресурсів призвели до створення потужної тіньової економіки.

За таких умов і склалася сучасна ситуація щодо формування і розподілу податкових надходжень в економіку України із структурізацією суспільства шляхом виділення таких секторів:

1. Формуючий сектор суспільства (який володіє джерелом доходу, з якого сплачує податки, за рахунок чого і формується значна частина бюджету і практично не використовує пільг);

2. Споживаючий сектор суспільства (не має джерела доходу, виступає лише споживачем бюджетних коштів, потребує значного соціального захисту);

3. Паразитуючий сектор суспільства (має значний тіньовий дохід і водночас при перерозподілі споживає фонди, створені формуючим сектором суспільства) [3, с. 180].

У зв'язку з цим загострюється протистояння між суспільними групами, зумовлюючи актуальність проблеми реформування соціального становища населення перетворенням «паразитуючого класу» в формуючу частину суспільства шляхом легалізації та ефективного оподаткування їхніх доходів в умовах цивілізованих ринкових відносин.

Дискусійними є положення щодо досягнення рівномірності та загальності в оподаткуванні, справедливого розподілу податкового навантаження. Зазначені проблеми є актуальними і потребують вирішення задля досягнення справедливих відносин між державою та платниками у процесі справляння податків [8, с. 53].

Урегулювання зазначеного конфлікту є основним положенням теорії економіки добробуту.

Економіка добробуту забезпечує суспільний добробут шляхом урахування недосконалостей ринку та необхідності державного втручання, а також вивчає вплив окремих рішень та дій приватних осіб і державних установ [2, с. 223].

Некомпетентність більшості громадян України та короткострокова політика окремих груп в інвестиційних процесах «сертифікатної» приватизації призвели до масового роздержавлення промислових об'єктів і передачі їх окремим особам, які пізніше утворили новий для України суспільний клас олігархів.

Представники цієї соціальної групи є найефективнішими об'єктами прикладного застосування оптимуму за Парето в умовах соціальної політики Української держави. Незначна частина добробуту олігархів за рахунок прогресивного оподаткування може значно покращити добробут соціально незахищених громадян, у результаті чого підвищиться загальний суспільний добробут.

В таких умовах і сформувався феномен соціального буття в Україні: «багата меншість» – власники джерела сплати податку – максимально ухиляється від нього, отримуючи значну частину фінансових і соціальних пільг. «Бідна меншість», маючи незначний рівень доходів,

повністю сплачує податкове навантаження і формує різні соціальні фонди, – фінансову базу соціальної політики держави.

Правильно зауважує вчений А. М. Чвалюк, що у ПК України залишено без уваги оподаткування об'єктів житлової нерухомості, які перебувають у власності громадян України, але розташовані за її межами. Для вирішення цього питання необхідно звернутися до досвіду іноземних держав, таких як Франція та Швейцарія, де зазначений податок стягується вже більше 50 років, і виробити шляхи імплементації цього досвіду [9, с. 191].

Проблема справедливого оподаткування дуже складна, адже полягає в узгодженості дій двох протилежно налаштованих суб'єктів податкових відносин – держави і платника.

Основоположник досконалого оподаткування А. Сміт зазначив: «Податки мають бути справедливими, зокрема піддані держави повинні сплачувати податки відповідно до отриманих доходів» [7, с. 425].

Учені А. Вагнер, Г. Штейн, А. Шеффле значно доповнили вчення А. Сміта в розумінні справедливого оподаткування.

«... Справедливість в оподаткуванні асоціюється з дотриманням повноти та рівномірності оподаткування, дотримання яких є першо-причиною справедливості оподаткування», – писав А. Вагнер. Певні наукові постулати вченого були лише здогадками реального процесу податкових відносин.

А. Шеффле у справедливості вбачав морально-етичну поведінку суб'єктів податкових відносин. Справедливість, на його думку, подібна до моралі, є ідеальним принципом, що має проникнути в оподаткування з боку як податкової влади, так і платника податків [5, с. 25].

Зазначені постулати і міркування стали основою розвитку теорії про справедливе оподаткування. Справді, лише через морально-етичні якості оподаткування, що відповідають принципам повноти та рівномірного розподілу податкового тягаря, можна досягти засад справедливого оподаткування.

Необхідність у забезпеченні соціальної справедливості та розширення фінансової бази соціальної політики актуалізували потребу у розробці і впровадженні нової теорії прогресивного оподаткування «Оподаткування дорогого життя», в основі якої має лежати розрахунок податкових ставок відносно сум доходу.

Податкову політику потрібно розглядати як складову політики економічного та соціального зростання. Зрозуміло, що без активної

участі науковців і громадськості, а також без використання позитивних надбань зарубіжних країн розв'язати проблеми податкової реформи буде надзвичайно важко, але вирішувати їх необхідно, оскільки це дасть змогу забезпечити комплексний підхід до регулювання податкових відносин, оптимізувати структуру доходної частини бюджету та створити в Україні податкову систему, адекватну потребам соціально-культурного та суспільного розвитку загалом.

Список використаної літератури

1. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92.
2. Економічна енциклопедія: в 3 т. / [відп. редактор С. В. Мочерний та ін.]. – К.: Видавничий центр «Академія». – 2001. – Т. 2. – 848 с.
3. Заревчанська Т. В. Реформа оподаткування доходів громадян – проблеми та перспективи / Т. В. Заревчанська // Вісник Хмельницького національного університету (Вісник університету Поділля). – 2005. – № 6. – Т. 3 (75). – С. 178–181.
4. Іванов Ю. В. Альтернативні системи оподаткування: [монографія] / Іванов Ю. В. – Х.: ХДЕУ, Торнадо, 2003. – 517 с.
5. Ісаєв А. А. Нариси теорії і політики податків / Ісаєв А. А. – Ярославль: Типо-літографія Г. Фальк, 1885. – 174 с.
6. Миль Дж. С. Основи політичної економії: в 3 т. / Миль Дж. С. – М.: Прогрес, 1980–1981. – Т. 1.
7. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй: пер. з англ. – Книга 5: Про прибутки правителя або держави / Сміт А. – К.: Port-Royal, 2001. – 677 с.
8. Маршалок Т. Концептуальна парадигма податкових відносин в контексті «справедливого оподаткування» / Т. Маршалок // Світ фінансів. – 2010. – № 2. – С. 53.
9. Фінансове право у ХХІ сторіччі: здобутки та перспективи: збірник наук. праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, 4–7 жовтня 2011 р. Ч. І. / НДІ фінансового права. – К.: Алерта, 2011. – 296 с.